
ТЕМА III

3. БЕОГРАДСКО ОГЛЕДАЊЕ ЕСЕЈ

3/15 мидеј

Павле Ј 17

Павле Јакшић: Бесконечност
Уметничка школа Ниш
Ментор: проф. Ивана Станковић

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

НАУЧНА ПИСМЕНОСТ И ЗАШТО ЈЕ ВАЖНА

Прва наџрада 3. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

Као неко чији је сан да оствари каријеру у области астрономије, често се сусрећем са захтевима мојих пријатеља и породице да им протумачим њихове дневне хороскопе или чак направим наталне карте. Неколико минута након тога, када завршим са излагањем својих аргумента зашто је астрологија (не астрономија) обична превара, само ми климну главом из пристојности и враћају се истраживању у којој се кући тренутно налази Меркур.

На први поглед, тих пар минута које изгубите дневно на читање хороскопа у новинама или на друштвеним мрежама не делује толико штетно. Но, прави проблем се крије у том климању главе иза којег стоји разумевање науке на нивоу средњег века.

Научна (не)писменост није тема која се често помиње у нашем друштву, али ја верујем да је далеко битнија од чињеничног знања које добијамо од нашег образовног система. Да ли је битно савладати цео уџбеник из биологије напамет, ако касније тог дана читамо и верујемо чланцима које пишу дилетанти, који тврде да ће нам све што има 0% масти помоћи да изгубимо сав вишак килограма за недељу дана.

Пре неколико дана сам прочитала чланак који је написао претходни министар просвете и науке Републике Србије, Срђан Вербић, на тему значаја научне писмености. Нажалост, упркос неким сјајним аргументима које је изнео, оно што ми је запало за око био је први коментар. Парафразирајући, дотични званичник је изјавио да нема никакву намеру да прочита тако дугачак чланак и да тај посао оставља за „племениту и узвишену господу од науке“. Ово није први пут да сам чула овакво мишљење, што чини проблем научне неписмености још већим. Разумевање научних концепата не значи да морамо имати знање за решавање Шредингерове једначине или да разумемо Ајнштајнову Општу теорију релативности. Важна је способност да разликујемо ирелевантно од битног, субјективно од објективног, и обмањиво од професионалног.

По мом мишљењу, највећа опасност, не само човеку, него свим живим бићима убедљиво јесте глобално загревање. И упркос чиње-

ници да сваки прави научни експеримент који је био изведен у последњих неколико деценија тврди да је глобално загревање реална и супстенцијална опасност, многи људи, укључујући и неке докторе у областима блиским овој теми, одбијају да је признају. Због монопола великих компанија, „уметност“ псеудонауке цвета из дана у дан. Теорије које се представљају „широкој народној маси“ веома су далеко од правих научних метода: не узимају се у обзир чињенице, пристрасне су, и вршени експерименти нису поновљиви. Лично сам присуствовала предавању професора, веома поштованог на Универзитету, који тврди да промене температуре на Земљи немају никакве везе са људским делањем. Да ствар учини још гором, публика је била сачињена од цењених експерата, у областима које немају никаквих додирних тачака са климатским променама. На овакав начин се псеудонаука шири кроз друштво, које је незаинтересовано за читање било каквог правог научног рада.

Док сам писала овај есеј, у нашој земљи проглашена је епидемија морбили вируса. Помислили бисмо да, с обзиром на то да је наука створила вакцине које стварају имунитет против ове болести, скоро немогуће да дође и до ендемије, али управо овде се враћамо опасностима научне неписмености. Покрет против вакцинације је више изражен у мање развијеним државама у коју категорију бисмо могли сместити Србију. Пропаганда да ММР вакцине изазивају аутизам код деце је присутна годинама, а често подстакнута од најцењенијих доктора, за које се испоставља да су квази-експерти.

У овом есеју сам поменула само два примера како научна неписменост шкоди нашем друштву, али свака научна теорија долази са „анти-теоријом“, без икаквог доказа или поштовања научног метода (анти-дарвинизам, модел Земље као равне плоче, итд.). Овај проблем је дубоко укоренен, и покушаји да се широка народна маса едукује о основама научне писмености су до сада били неуспешни. Ја не видим решење у организовању месечних трибина, него у промени нашег школског система који би био више отворен за дискусију о томе шта наука стварно јесте и шта представља. На овај начин можемо променити будућност нашег друштва и сачувати нама тренутно једини дом – Земљу.

Јелена Шпегар

Математичка гимназија, Београд

Ментор: проф. Мирјана Савић-Обрадовић

SCIENTIFIC LITERACY & WHY DOES IT MATTER?

As someone whose dream is to pursue a career in astronomy, I frequently get requests from my peers and relatives to analyze their daily horoscopes or even create their astrology natal charts. After a few minutes of listening to my arguments why astrology is just a fraud, they nod their heads and get back to inspecting in which house Mercury is at the moment.

At a glance, taking a few minutes of your day to look at your horoscope in the newspapers or social media does not seem that harmful. Except, the real harm is hidden in the head nodding, while continuing to have an understanding of science as people did in the medieval times.

Scientific (il)literacy is not a topic mentioned often in our society, but I believe it is more important than the factual knowledge we gain through our educational system. Does it matter if we memorize the whole biology book, if we later that day read and believe articles written by dilettantes telling us eating anything „non-fat“ will make us lose all excess weight in just a week?

A few days ago I have read an article written by Serbia's previous Minister of Education on the topic of importance of scientific literacy. Unfortunately, despite the great points he made in the essay, what caught my eye was the first comment. Paraphrasing, the author acknowledged that he had no intent to read such a long text and that he was going to leave it to the „divine elitist people of science“. It is not the first time that I have heard an opinion similar to that, which makes the problem of scientific illiteracy even bigger. Understanding scientific concepts does mean we have to have the knowledge to solve the Schrodinger equation or understand Einstein's Theory of General Relativity. The important ability is to differentiate important from irrelevant, objective from subjective and professional from fraudulent.

In my opinion, the current biggest threat, not only to human kind, but to all living beings is certainly global warming. And despite that every real conducted research in the last few decades states it is a real and substantial danger, plenty of people, including some who have obtained their PhD in related areas of science, deny it. Due to monopoly of large companies the „art“ of pseudoscience is blooming from day to day. The theories they present to the large public are very far from actual scientific

MIRROR

methods: they are indifferent to the facts, biased and the researches are non-reproducible. I have personally attended a speech made by a reputable University professor who claimed that the changes in Earth's temperature had nothing to do with human behavior. To make the matter worse, the audience was composed of prominent experts in areas that have none at all connections to any of the sciences concerning climate change. This is the way that pseudoscience spreads through the general public, who are uninterested in reading any real scientific papers.

While writing this essay, the epidemic of Morbillivirus was proclaimed in our country. One would assume that since science has developed vaccines to induce immunity against this disease it is almost impossible for even an outbreak to happen, but this is where we come back to the dangers of scientific illiteracy. The movement against vaccination is especially prominent in less developed countries which we may consider Serbia to be. Propaganda that the MMR vaccines induce autism in children is present for years, often encouraged by the most appreciated doctors, who turn out to be quasi-experts.

I have only mentioned two instances of how scientific illiteracy harms our society, but every theory comes with a made up counter-theory which lacks any kind of proof or scientific method (the faked Moon landing theories, anti-Darwinism, flat Earth models, etc.). This problem is deeply rooted and the attempts to educate the general public about the basics of scientific literacy have been unsuccessful so far. I see the solution not in monthly organised speeches, but in changing our educational system to be more open for discussions about what science actually is and represents. This way we can change the future of our society and save our only home currently – the Earth.

Student: Jelena Špegar

School: Mathematical Grammar School
English teacher: Mirjana Savić Obradović

КО ИЗБЕГАВА КРИТИКУ, У СТВАРИ, НЕ ЖЕЛИ ДА ЗНА

Друџа наџрада 3. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

У људској природи је тежња ка савршенству, ка нечем узвише- нијем и бољем. Желимо да будемо успешни, срећни, верујемо да смо баш ми предодређени за велике ствари. Мада нам амбиција и жеља не недостаје, често нисмо свесни да на том путу морамо да се мењамо, усавршавамо и прилагођавамо.

Не видимо даље од своје сујете. Пркосно ћемо бранити своје поступке, глуви за сугестије. Сви ти савети ће нам звучати праз- но, безначајно и, као да смо отупели, понављаћемо оно у шта смо убеђени да се толико разумемо. Нисмо свесни колико на тај на- чин спутавамо сами себе. И док сви чезнемо за својим циљем, не можемо га остварити, неспремни смо за оно што успех истински подразумева. Да не нашкодимо свом крхком егу, бесрамно ћемо игнорисати оне мудрије, искусније, вештије. Зар не увиђате пара- докс? Ми, заправо, не желимо савет, ми желимо – похвалу. Жели- мо хвалоспеве о себи, који ће учинити да се осећамо супериорно. Одбрамбени механизми нам тако функционишу – склони смо да неуспех доживљавамо као неправду и да мислимо да смо нечим оштећени. И тако ћете пре срести огорченог човека који окривљује друге за своје недостатке него оног који преиспитује себе. Спортис- ти се жале на судије, ученици сматрају да нису добили оцену коју заслужују, старији људи не прихватају да млади могу бити памет- нији. Није ни чудо што, ухваћени у коштац са истеривањем правде, губимо из вида праве вредности. Ту негде, у измаштаној, идеалној слици коју смо створили о себи, појам знање губи значење за нас.

Превидимо културу, науку и уметност као непресушну мотива- цију која је одувек покретала велике људе. Заборављамо да цело- купно зло овог света произилази из незнања, ког треба да се кло-

нимо. И сам Ајнштајн је тврдио да што је веће знање, то је его мањи. Толико је тога неистраженог, неиспитаног, а ми у фокус стављамо себе. То је таква штета. Што се не бисмо вратили основној, једноставној суштини сваког људског бића? Потреби да разумемо свет око себе до најтањих нити. Жељи да овладамо неком вештином, да обгрлимо и продубимо знање.

Не треба да се стидимо својих недостатака, живећи у ирационалном страху од грешке. Треба да будемо отвореног ума, флексибилни. Треба да прихватимо промене као позитивне, неопходне чиниоце. Да сваку критику узмемо са резервом, али размотримо је и запитамо се шта можемо да урадимо да учинимо себе и овај свет бољим. Можда је то мукотрпан и исцрпљујући процес, али истрајаћемо уколико нам подстрек буде радозналост. Потрага за истином је невероватно путовање, које храни сва наша чула и чини нас живахним и испуњеним. Будимо попут малог, неисквареног детета и не дозволимо да нам пажњу одвуче оно материјално. Нек нам инспирација буде наша средина, људи око нас, ми сами и да дозволимо себи да нас непознато интригира и стимулише да истражујемо.

Као што је рекао Хокинг: „Највећи непријатељ знања није игнорисање, већ илузија о знању“. Не треба да се задовољимо просечним, површним. Будимо боља верзија себе и посветимо се ономе што радимо довољно да критике не буду обесхрабрење. Напротив. Нека буду ветар у леђа да останемо истрајни и не дозволимо да наша знатижеља икад згасне. Док она тиња у нама, ништа није недостижно и немогуће.

Маша Тиосављевић и Лука Вуловић

Математичка гимназија, Београд

Ментор: проф. Радивоје Благојевић

ТИШИНА

Трећа наџрада 3. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

Она долази као кораци у мраку, попут загрцнућа је приметим. Она је стални гост или чак супротно, о томе не знам пуно јер једва да се разумемо. Збуњује ме изнова и изнова, док у ноћима, сличним овој, киша пере улице и пси дрхте од хладноће. Она опомиње и слуги на све оно што је престало бити очигледно када смо разум предали на једном од мрачних шалтера, чекајући бег од самих себе. Она је све што ја не желим бити, а јесам, грешна. Она дрхти у мојим грудима, чини да дишем теже.

А ја – ја само учим да је слушам и разумем њено мумлање. Да ли смо ово желели када смо осмислили какве маске ћемо навлачити свакодневно? На путевима пред нама речи и емоција биће у изобиљу, питање је само ко ће их зграбити и себично отуђити, заувек. Она је понекад моја савест јер бука не уме чути шапутање, није налик овој дубини у мени. Она ме чека и ноћас, плашим се – мало ње, а највише себе.

Није ово страно никоме од вас, само ретки су они који могу привратити болну истину. Дубље гледано, свако од вас носи део кривице, па изнова чините исте грешке, али пре поправног истрошите себе за ту двојку. Заобиђете онај завршни испит када све добија смисао. Очај увек дође по своје, испљуне вас цмиздраве тамо где сте давно почели. Злоупотребити сте сами себе, проклели се оног дана када сте ето баш морали, и ето баш сте свом снагом морали да дотакнете оно што нисте смели. И сви ви исто волите, болите, молите, радите, кукате и чекате награду, а где сте онда када наступити тишина, ви макова зрна?

Знам да се плашим ње, мрачне и огромне, богиње правде у овом простом животу. Сигурна сам да, ако оштрице које кријем у себи научим користити на прави начин, кроз ту простоту нећу проћи само као мало, јефтино и поткупљиво биће. Са тишином моја савест ће победити ту буку која прекрива њено шапутање.

Размислите. Бирате ли да се намажете тешким лажима? Користите ли ту методу: обој се крвљу у црвено, нек „слути на радост“? Или се препуштате вихору који доноси пепео палог анђела, ваше богиње правде? Јесте, мрачно је овде и среће нема ако ти заиста не треба. Шта ако то и јесте смисао свега? Проћи кроз таму, тишину

ОГЛЕДАЛО

учинити својим пријатељем, а срећу држати на самој граници непријатељства. Шта ако тако научите да залечите отворене преломе којима се машта тетура безданом попут вас?

Некад ће она бити чаробница, некада вештица. Некоме лек, а некоме отров. Ни добра, ни лоша, некад је ту да вас смири, некад да учини нервозу неиздрживом. Али, научиће вас једно, то је сигурно. Нади. Али, не нади као анђелу који вас чува и чини да одјекујете у вечности. Већ да је она ватра над ватрама. Бурнија од најбурнијих морских олуја. Хладнија од најхладнијих зимских ноћи. То је само болна жудња којој се сваки човек препустио.

Томе ме учи тишина. Да оно што је прошло више не постоји. Да оно што ће доћи још није дошло. Да се налазимо на граници између успомена и неостварених снова. Да су нам се прошлост и садашњост толико стопиле у сећањима, да их више не разликујемо. Подсећа ме да смо попут папира који је превише пута савијан и размотаван. Каже да наша срца морају да буду сломљена јер је то једини начин да се отворе. Онда има смисла што вам је срце било сломљено, зар не?

Нађа Лукић

Шабачка гимназија, Шабац
Ментор: проф. Катарина Бугарчић

ЧОВЕК ПРЕД ВРАТИМА ЗАКОНА

Похвала 3. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

После читања „Процеса” читалац остаје или збуњен или пун сасећања према Јозефу К. , или огорчен, не схватајући зашто је наш јунак мирно прихватио апсурд који му је наметнут. И поставља се питање: да ли је Јозеф заиста толико немоћан пред законом? Уколико дословно схатимо Кафку, Јозеф К. заиста стоји огољен пред том нескладном машинеријом која процеди у све што јој се испречи. Судски систем Кафкиног света делује нефункционално и потпуно аматерски. Судница је кућа која се граничи са кокошињцем, књиге из области права заменила је еротска литература, сами правници не познају закон и неморални су. Зашто један добростојећи банкар допушта овај вид тортуре и неправде?

Важно је схатити ко је Јозеф К. Да ли је он матафора, као и сам „Процес“, свако од нас, тј. нико од нас, деперсонализована особа, homo sacer. У римском праву homo sacer означава особу протерану из државе, коју свако може да убије, али не и да је жртвује боговима. Дакле, Јозеф. К. може бити убијен, али никако не са сврхом, неким одређеним циљем, његово убиство мора бити апсурдно. Зашто бисмо било кога убили, поготово уколико не испитујемо његову кривицу? Није ли то израз Кафкиног суочавања са невољом постојања супер-ега, над-ја, са законом који доживљава као непријатељски и са којим не може изаћи на крај? Одговоре на сва ова питања не можемо наћи у самом роману, можда се кључ налази у делима Ничеа, Шопенхауера, Кјеркегора... Свети Павле, његова обраћања у Новом завету упућују на подељеност човека. Човек је подељен између свете покорности закону и жеље за кршењем. Ситуација је апсурдна и Свети Павле налази да сама забрана производи кршење. Љубав је „с ону страну закона“. И још једно питање, да ли је онда Кафкин „Процес“ љубавни роман?

Схватити Кафку, то није могуће. Ипак, могуће је нешто друго, прихватити апсурд његовог „Процеса“. Није реч само о обичном

ОГЛЕДАЛО

суђењу недужном човеку, него је реч о апсурдној кривици. Баш зато што је невин, човек је пред законом крив. Из Кафкиног дела није могуће извести поуздан закључак, нити је могуће дефинисати апсурд, али је могуће разграничити две врсте људи. Оне који живе с бесмислом и оне који се свакодневно боре са њим.

Софија Дамњановић

Карловачка гимназија, Сремски Карловци
Ментор: проф. Љиљана Малетин-Војводић

О УМЕТНОСТИ И СТВАРАЊУ

Похвала 3. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

Откуда је света и века, човек је имао потребу да ствара и та га је потреба, насушна и непресушна, пратила кроз епохе и столећа верно као сенка за петама свога господара. И никада га, до дана данашњег, није напустила. У тренуцима највећег безнађа, кад посвуда беше тама густа и непроходна, кад се прст пред носом није видео, а под ногама горело као да се сам пакао на месту отворио; у временима кад су се проливале сузе очаја, страха и немоћи, кад су се војевале битке, примали ударци, пекле ране, онда када је ваљало остати и опстати, не предати се и не одустати и изнад свега, бити човек, управо је прапотреба за стварањем била оно што још давно Мојсију беше стуб ватре у потрази за Обећаном Земљом. Она је била чувена Нада с дна Кутије. Попут звезде-водиље, осветљавала је човека по вијугавој стази коју називамо живот.

И човек је стварао. Стварао је као да му је живот од тога зависио, што збиља и беше случај.

За историју кажу да је непрекидни ток збивања која се међусобно прожимају и преплићу, а у одређеној мери и понављају. И заиста, то је једна од највећих истина икада изречених људским језиком, који је пак кроз векове вишеструко дао примера сопствене лажливости и поганости. Да, историја се понавља, јер се човек не мења. Мења се клима, мењају се околности, силе и прилике, нижу се сати, дани, године, али човек је на њих неосетљив. Он остаје исти, ништа даљи од почетка, ништа ближи циљу, вечито несавршено биће са једном једином савршеном, божанском способношћу – да ствара.

И шта је онда уметник? Ништа друго до стваралац. А уметност – вештина стварања. Човек ствара, тиме је обдарен и то га диференцира од свих осталих бића. Али да би се био уметник, стварању се мора бити вичан. И уметник јесте стваралац, али није сваки стваралац уметник. Заједничко им је једно – обојица стварају да би опстали, али уметника у томе води духовни порив.

Од уметника никада није постојао, не постоји данас, и засигур-

ОГЛЕДАЛО

но никада неће постојати нико моћнији. Нема на свету тог оружја, тако бритке сабље или танке стреле, нема громкијег гласа, нема лепше и снажније емоције, нема ничега што може да се мери с моћи коју поседује онај ко је обдарен умећем стварања. Јер уметник мења свет, врши утицај, он може да овлада и манипулише, може да помери умове, узбурка срца, да проникне дубоко, да дотакне душу. Потезом свога пера, своје кичице, својом речју, гласом, игром, својим покретом, бојом и обликом, својом мисли и емоцијом уметник је кадар да чини оно о чему многи само сањају. И њему се с правом може позавидети, јер је управо он оно недостижно, неухватљиво, оно што човек одувек тако страсно прижељкује – он је бесмртан. Својом уметношћу он удара бразде на камену вечности које ту остају за век векова, за све душе и времена која тек долазе. У тим браздама остаје вечито заробљен његов лик и дело, и баш као мит – уметник не умире.

А сврха уметности и јесте да остави траг. Јер вечност је непролазна, а човек као индивидуа је у том непрегледном пространству као зрно песка – готово ништаван. Ако не остави трага о себи, он пада у заборав...

...А када снови постану стварношћу, победоу си време. И све што је било некада давно још увек траје. И смрт више није крај животића. Нема краја... (филм „Монтиевидео, бој те видео!“)

Ана Ефендић

IX гимназија „Михаило Петровић Алас“, Београд
Ментор: проф. Наташа Марковић-Атар

KADA BIH SE SVAKO JUTRO BUDIO U DRUGOM TIJELU – DEJVID LEVITAN

Pohvala 3. BEOGRADSKOG OGLEDANJA

Pogledaj u ogledalo, šta vidiš? Upečatljive plave oči poput vedrog neba ili ipak tamne i zagasite; krhko, snažno ili vitko tijelo. Ali, odjednom pojavljuju se nepravilnosti, pokušavaš ih sakriti, ali bezuspješno i dalje su tu. I dalje su dio tebe... Bitno ti je kako izgledaš i da li bi zaista govorio istinu kada bi to poricao. Tužno je koliko nam je presudna spoljašnost, ljuska koja skriva nježan pupoljak. Uprkos oluji i buri i dalje preživljava, iskra koja i dalje gori i svojom svjetlošću zasjenjuje kavez u kom je zarobljena. Obraćamo pažnju na nešto što sa godinama izblijedi poput stare fotografije u albumu. Volimo bez obzira na sve... A da li je zaista tako? Da li možeš iskreno voljeti nekoga bez obzira na njegov izgled? Ne postoji dovoljno velika i teška prepreka koja bi nas odvratila sa puta. Ali nešto tako sitno i prolazno kao fizički izgled čini se kao nesavladiv zid obrastao trnjem. I tako... skoro nesvjesno ste izgubili put, i koliko god se trudili da ga ponovo nađete to je sada prosto nemoguće. Izgled privlači, postaje presudan i primaran. Oči ne vide ništa drugo, kao da su pod čarima. Ali magija nestaje, budite se iz sna i shvatate da je čovjek mnogo više od svoje spoljašnosti. Nevjerovatan, neshvatljiv i kompleksan, a nikako jednostavan i prosječan. Mnogo više od etikete kojom ga oslovljavamo. Voljeti – znači prihvatiti sve ono što čini određenu osobu. Svaka mana, nepravilnost, bez želje da ga oblikujete po svojoj volji i shvatanju. Srce voli bezuslovno i čisto, bez pretvaranja i obmane, i njemu nije značajan vaš odraz u ogledalu.

Anastasija Rudan

Gimnazija „Jovan Dučić“, Trebinje

Mentor: prof. Jelena Madrapa

ЈЕВТИН МОРАЛ И ЈЕВТИНА ЕСТЕТИКА, У БИТИ, СУ ВРЕЋАЊЕ ПРАВОГ МОРАЛА

Похвала 3. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

Кроз историју, у свим друштвима, увек су своје место налазиле неке лажне вредности, управо тај јефтин морал и јефтина естетика које у том друштву, као паразит који се качи за свог домаћина изједајући га изнутра, налазе своју циљну групу и ту се шире.

Данас, услед масовних медија и услед стања у ком су друштвене групе распоређене хаотичније него икад, у смислу најразличитијег спектра екстремних и полукстремних доктрина о којима је тешко формирати конкретно мишљење, лакше је него икада раније пласирати, како се то каже „широким јавним масама“, јефтину представу морала и естетике која би, наводно, требала да им помогне да се снађу у хаотичном свету.

Те лажне норме нарочито су јаке у временима тешким за народ, који измучен „купује“ те јефтине идеје које су му пласиране, од стране оних који из те ситуације желе да извуку што више.

Међутим, људи који посматрају друштво често не виде да овај процес ради и у другом, још опаснијем, смеру. Управо од магле лажне доброте и ниских моралних и естетских норми човек не може да препозна, а друштво да издвоји и потпомогне оне који гаје истински добре вредности и који би то друштво повукли напред. Тако да није само да човека тежак пут гура у благо, већ га то благо спречава да изађе на лакши пут и да се морално уздигне.

Иако је ово данас очигледно, не треба одговорност свалити само на данашње генерације. Лакоћу с којом се људи приклоне јефтином моралу и подлост с којом им моћни људи, профитери и они који их слепо прате, продају те вредности, приметили су бројни филозофи кроз историју у различитим епохама. Кроз историју генерација је предавала штафету наредној генерацији са врло мало измењеном

представом превараната и преварених. Ти филозофи су због тога обично држали презирљив став према народу, као према „стаду” или „маси“, а и према њиховим поганим чобанима.

Али док су, тако, разни писци, филозофи и социолози гледали разочарано, и чак са великим страхом, на људску подложност утицају, било је оних који су у тој слабости видели одличне прилике. Тако су у Америци, крајем двадесетих година прошлог века, дуванске компаније промовисале цигарете као „бакље слободе” међу женама које су се бориле за своја права, инспиришући их да купују дуван као симбол њихове независности, успевајући да, прикривајући се иза племенитог циља, приграбе себи што више профита. Истим методама су се користиле, и даље се користе, бројне компаније и политички режими, који помоћу свог манипулативног маркетинга, који увек учуре и прикрију у спектру светлих идеала, успевају да постигну своје финансијске или политичке циљеве остављајући „обичне људе” у њиховом блату.

Али, уколико човек жели да се бори против тих увреда правог морала и уколико жели да уздигне људе из блата у којем их држе, речи неће бити довољне. Човек се мора борити против тог система методама које захтевају политичку препреденост и подлост већу и од њихових противника, а они који би одлучили да га прате, нажалост, могу само да се надају да ће у души остати веран правим идеалима.

На крају, свака метода борбе против јефтиног морала и естетике делује сувише несигурно, али, у сваком случају, грешка је одустати од борбе и само слагати додатни терет на будуће генерације. Оно што треба учинити јесте појачати и други смер борбе и уместо само сузбијања лажних вредности треба се фокусирати и на то да се уздигну оне добре и да се ојачају истински добри људи, омогућити им да промовишу истински добре идеје.

Овај процес јесте тежак, али не треба губити веру у људе, као што је рекао Достојевски: „Кома је срце бар једном куцало због народних патњи, он ће знати опростити сво блато у које народ упада и умеће у том блату препознати брилијанте“.

Лазар Златић и Витомир Здравковић

Математичка гимназија, Београд

Ментор: проф. Радивоје Благојевић

Итана Самарџић: Црногорац
Средња ликовна школа „Петар Лубарда“ Цетиње
Ментор: проф. Миодраг Вукчевић

ПОЛОЖАЈ И СУДБИНА УМЕТНИКА У ДАНАШЊЕМ СВЕТУ

Art /a:t/ noun: „The expression or application of human creative skill and imagination, typically in a visual form such as painting or sculpture, producing works to be appreciated primarily for their beauty or emotional power.” Emotional power.

Да ли вам је икада дошло да одете на неко место ван домаћаја нормалног, туробног света, негде заиста, заиста далеко? Толико далеко, да вас нико неће моћи наћи, ни када бисте им тачно рекли где се налазите? Да ли вам се икада десило, да желите отићи баш на то место, чак иако је све у вашем животу у реду? Да одете тамо, и да вриштите из свег гласа, и да вриштите тако сатима и данима, док вам грло не прокрвари? Чак и када је све у реду, људска сета и неспокој ће увек наћи начин да направе проблем из нечега. Асоцијативна зона мозга чини 90% површине Telencephalon-а, то јест, предњег мозга човека. Та зона обухвата чеони, слепоочни и потиљачни режањ, и заслужна је за све напредне мождане функције као што су говор, сан и учење. Лимбички систем. Емоције. Оно што нас одваја од животиња.

Замислите да сте били онај мали атом водоника у време стварања свемира, из кога су потекле планете, па и планета Земља, и да сте се, принципом случајности, сплета трилиона нуклеотида, ДНК, РНК, родили баш Ви?

Већ вековима људи лупају главу о зид око сврхе нашег живота. Неко се досетио да објасни све то постојањем једног брадатог чикице тамо горе на неком облаку назвавши га Бог. Бог је све, Бог је свуда, Бог те је створио, и ако не поштујеш Бога, идеш да гориш у Пакао! Буууу... Слатко је то, и цакано, како нечији ум не досеже довољан ниво интелигенције да конципира разлог свог зачећа, па измисли читаву халабуку и назове је религијом. Онда дође тај исти ум, и онда те „у име Оца, Сина и Светога Духа” потчињава својим прелатима, краде ти новац из џепа („црквени десетак“), а онда те комшија оптужи за witchcraft и бум! – Инквизиција ти је на врати-ма. Живела Католичка Црква!

Оно што желим да кажем је како је људски ум, о фамозни људски ум! –толико напреднији од животињског, пао толико ниско када је разлог свог постанка стрпао у Стари Завет. И ту није крај. Пример из уџбеника из Логике за 3. разред општег смера, лекција Аналогија. Као пример за аналогију дата је анегдота између Франческа Сичија и Галилеа, где Сичи покушава Галилеу (!) објаснити како свемир функционише. „Ако човек има 7 отвора на свом лицу, и ако има 7 хемијских елемената (тада познатих), онда има и 7 планета!” Генијално!

Међутим, онда дођоше нова времена. Беше телескоп, беху опсерваторије. Беше Доплер, када оно, свемир се шири. Црне рупе. Црвоточине. Акцелератор честица. Замислите да живите у Швајцарској, а испод вашег кревета зује честице водоника које фрљају брзином 99. 9% брзине светлости. Данас је све другачије. Религија дефинитивно губи свој значај путем научних проналазака, све што је Библија досад тврдила је потиснуто ЧИЊЕНИЦАМА. И опет, разлог нашег постојања остаје нејасан. Чињеница је да што си интелигентнији, то си неспокојнији. Имаш осећај као да је твој ум у ствари рој мисли који никада да утихне. Што си интелигентнији, то си свеснији, а када једном постанеш свестан универзума, требаће ти пуно среће да успеш да заспиш ноћу. Из тог разлога сам престала да преиспитујем свој живот. Сигурно, горе има нешто, али ван домашаја моје концепције. Објашњење које ми се заиста свиђа је да, баш као што дводимензионална „бића” не могу да кондипирају трећу димензију, тако ни ми не можемо више димензије. Можда смо ми само ликови исцртани на папиру од стране неког уметника из четвородимензионалног света? Дефинитивно. Оно што се вековима и миленијумима није променило је људска чежња за лепим. Сигурно, идеали лепоте се мењају из дана у дан, месеца у месец, али људском оку прија лепо.

Стварање лепог није толико једноставно. Бити уметник, по Тониу Крегеру, не значи само звати се уметником. Бити уметник није ништа за похвалу. Оно што сам од почетка хтела да кажем је да, баш као што је људска памет, тј. свест, и проклетство и благослов, тако је и са уметницима. Уметници су проклети да буду живи. То су те душе које никада нису спокојне. То су те душе које желе да оду на оно место, да вриште, и вриште, и вриште... Уметници функционишу по принципу „Turn your pain into art“. Бол, ала фрустрација, манифестује се на различите начине. Психологија баш то проучава, то јест, механизме одбране. Постоје помицање, идентификација, репресија... такозвано venting. Издување. Морамо да се вентамо на различите начине. Најгоре што особа под стресом може да уради јесте да задржи тај стрес у себи. Тада долази до декаденција, и сав тај бол исплива на површину, евентуално.

Бавим се уметношћу готово читав свој живот. Све је почело веома рано, откад сам први пут узела оловку у руку. Другарица из

разреда је тада ишла на „Врапчиће“, са лакоћом ме наговоривши да јој се придружим. Ићи на „Врапчиће“ са 7 година је мање певање, а више путовање тамо-вамо. Другарица коју сам тамо упознала се бавила плесом. Углавном, сада сам била у плесном клубу. Утицај вршњака у тој доби је био веома интензиван, па сам отишла у плесне воде због другарице, али када је она престала плесати, ја сам ипак наставила. Моја љубав према плесу је превагнула. Нажалост, моји плесни дани буде само лоша сећања. Не због тога што плес не ваља, већ због социјалног аспекта мог живота који је чинио све неподношљивим. Ви можете да радите оно што волите, али ако окружење у којем дејствујете чини читав ужитак стреснијим, онда у принципу, нема ужитка. Престала сам плесати јер је стрес превагнуо над ужитком. Константно је била присутна та компетитивност, такмичење. Потреба за побољшањем. Испуњавање очекивања. То је оно што уништава чар уметности. Селф-импосед стресс. С друге стране, цртање је одувек било присутно у мом животу, али тек од 4. разреда основне. Све је почело од цртаних филмова који су се пуштали на локалној телевизији, и досађивања на часу. Гледајући свој стил цртања како се побољшава кроз године, заиста буди неку врсту поноса у мени. Када ме питају како сам научила да цртам, а ја кажем: „Самоука сам...” Дошло је до те мере где је оловка постала мој најбољи пријатељ, у свему. И кројењу речи, у везењу линија. Потом дође и кист. Сликање је можда најпоузданија слика нечије унутарње душе. Расположење уметника се може просудити по палети и сплету боја које користи да би скројио своју слику. Сlike се, додуше, разликују од цртежа за једну светлосну годину, јер за слику је потребно много више скупљег материјала, па, самим тим, мора бити и посебна. Хвала богу, па живимо у данашњем свету, где се таленат може индустријализовати и служити као извор новца. Побогу, па постоје хиљаде и хиљаде графичких дизајнера, илустратора, креатора. Како године пролазе, и како све више почињем да мрзим свет, тако се све више проналазим у водама оног посла који ми заиста паше. Онда дође мој отац, и каже: „Нема ти од уметности 'леба. Боље ти је иди студирај науку будућности, као што је информатика“. Замислите да сво поверење које сте акумулисали са вашим дететом у току 17 година тек тако баците у воду! Боже. Тако су и мом оцу његови паметни старци рекли: „Иди студирај геодезију, то ти је сада будућност“. Шта мој отац ради сада? Не геодезију. Него оно што воли. Када сам рекла да је уметност клетва, подразумева се да се та клетва манифестује током година и година присуства. За то је додуше крива и људска концепција света. Када сте веома млади, и када почнете да цртате, посматрате то као игру. Као ужитак. Онда растете, и растете, и учите, и сазнајете... Сазнање које убија креативност у човеку. Које убија наду. Како човек да се нада бољој будућности, у окружењу у каквом живимо? Потребни су челични

живци и јака воља да подесите своје окружење тако да задржите барем трачак хуманости у себи. За почетак, не читати жуту штампу и таблоиде, хвала лепо. Воља. Воља је оно што дефинише нечији успех или пропаст. Тешко је нормалној особи објаснити како је то када над вама ЗАИСТА надвлада дефетизам. Када изгубите вољу за све. Немате воље да устанете из кревета ујутру. Немате вољу да креирате. Немате вољу да волите. Немате воље да конзумирате храну. Евентуално, завршите на инфузији, јер су ваше емоције надвладале над вашом вољом. Инспирацију је заиста тешко наћи. Стресем се од страха када помислим да ће мој посао у будућности увелико зависити од инспирације, или да је тако изгледао живот уметника досада у историји човечанства.

Побогу, па да ми сада откину леву руку којом пишем, цртам, креирам; или да ослепим, или да добијем Паркинсонову болест, па не би ми гинула омча око врата. Понекад, током дугих возњи аутобусом размишљам о томе „шта ако” се нешто деси, и већ у својој глави могу да чујем јецање и плакање које би уследило у случају да се догоде неке горе наведене ствари. Не дај боже! С друге стране, а то је само касно у ноћ, добијем неки луди налет инспирације који се не може написати речима. Као организам који има свој сопствени биоритам, тако функционише моје надахнуће. Најпажљивије линије исцртане су управо у два ујутру. Понекад имам жељу да се извијем докле год моја кичма допушта, да поцепам кожу са својих груди, да распарам свој грудни кош у парам-парчад и да пустим сав бол, у облику лептира најразличитијих нијанси пастелних боја, да исцури напоље.

Док стојим у мору боје плавога неба и жилетом режем своје вене, из њих не цури крв, већ боја... Она се прелива, разлива, меша и раствара у хладњикавој води која досеже до мојих голих чланака, а затим из њих ничу лотуси који се расцветавају под ужареном врућином идеалног летњег, сунчаног дана... а из њих се шири опојан мирис нежности, љубави и мекоће.

И док стискам вреле и мокре латице међу својим прстима умрљаним стврднутом акрилном бојом, гледам у дубоко плаветнило неба, и захваљујем судбини, што ми је дала моћ и снагу, да у сивилу неба видим само плаво, плаво и плаво.

Што ми је дала моћ, да својим очима видим оне најлепше боје, да својим ушима чујем најлепшу музику, да својом кожом опипам сечиво живота.

Ars longa, vita brevis.

Теодора Спасојевић

Гимназија Бања Лука

Ментор: мр Бранка Љубојевић

POGLED UPEREN KA ZVIJEZDAMA

Na zvijezde sam kao mala uvijek gledala kao na rupe na nebu kroz koje se nazire raj. Često sam se osjećala zarobljenom u mračnoj, staklenoj kugli u koju je tek kroz zvijezde prodirala svjetlost raja. Svjetlost je prodirala do mene, dodirivala me... Nikada nisam bila tako blizu raju, a tako daleko.

A opet, još i danas se, ponekad, osjećam zarobljenom. Zarobljenom u vlastitom tijelu, u duši; u ogromnoj, mračnoj, zastrašujućoj, staklenoj kugli stvarnosti; u svemu što me ograničavalo. No, na tu stvarnost ja nikada nisam obraćala neku veliku pažnju. Moj je pogled uvijek bio usmjeren prema zvijezdama, prema raju, prema svjetlosti, prema nedostižnom, prema nečemu višem. Uvijek sam željela nešto više... Ljudi oko mene su život često upoređivali sa klavirom. „Život je kao klavir. Ako želiš muziku moraš svirati i po crnim tipkama kao i po bijelim.“ „Kada ti život da limune, uzmi ih i napravi limunadu“. Ja to nikada nisam prihvatila. Željela sam nešto više od onoga što mi život da... Mnogo više. Željela sam zvijezde. Drugi su mi govorili da to što ja želim ne postoji i da uzmem ono što mogu. Ali meni se to činilo kao da nosim broj obuće 39 i dođem u butik kupiti nove cipele tražeći svoj broj, ali prodavač mi kaže da moj broj ne postoji, te mi da broj 37 i kaže da uzmem ono što mi se pruži i da ne dramim previše. Ali ja nisam od onih koji se pokušavaju ugurati u broj 37, jer je on ostalima dovoljan. Nisam od onih koje sputava bilo kakav broj ili ograničenja većine. Ja nosim broj 39, mrzim limunadu i nikad ne sviram po crnim tipkama. Igram na sve ili ništa. Ja sviram po bijelim tipkama. Ili ne sviram nikako... Nikada nisam potklekla pod shvatanjima drugih. U mojim očima još se nazirao neki dječiji žar, ambicija, želja... U mojim očima ogledale su se zvijezde. Ljudi oko mene zadovoljavali su se dobrim. Ali ja sam uvijek željela nešto više. Željela sam savršenstvo. I više... Ja sam imala neke svoje snove, svoj svijet, svoj asteroid B-612... Udaljen daleko od ogromne, staklene kugle stvarnosti. A opet, taj moj svijet se činio daleko stvarnijim od onoga koji me okruživao. U nekom mom svijetu, daleko gore, među zvijezdama, oživljavali su svi moji snovi, neizrečene misli, pjesme, želje i neka moja stvarnost. A u rijetkim trenucima, dok sam gledala dole, gledala sam kako sve to umire u ljudima. Gledala sam ljude kako nestaju, kako se gubi nešto iskonsko u njima, kako ih svijet oblikuje po svome

OGLEDALO

i kako postaju dio mase, kako umiru. Sve više postajemo ono što nam svijet govori da trebamo biti. Prilagođavamo se crnim tipkama klavira i zvijezde u našim očima blijede. Svi mi izigravamo Petra Pana pokušavajući se oduprijeti uklapanju u neki tačno određeni, ograničeni kalup u koji nas pokušavaju ugurati. I zarobiti. Zauvijek... Tako da na svijet više ne možemo gledati svojim očima. Tako da smo zarobljeni u kalup koji, kao oklop, naše glave drži vječno pognute ka dole i ne dozvoljava nam da vidimo zvijezde. Svi mi negdje gore, među zvijezdama tražimo svoju Nedodiju. I često, tako, ostanemo izgubljeni između neke svoje Nedodije, asteroida B-612, nekog svog svijeta i mračne kugle stvarnosti. Ostanemo zaglavljani negdje na pola puta... Ni gore, među zvijezdama, ni dole gdje se vrijednost čovjeka ogleda u ljepoti maske koju nosi, gdje se ljudi gube i snovi nestaju... Dole, gdje nas tako žarko žele ugurati u neki svoj broj gdje nema mjesta za snove, da postepenim ugurivanjem i uklapanjem snovi i želje nekako iscure iz kalupa, i naša životom nametnuta maska postaje jedino što nam je ostalo. I jednom, kada tako ukalupljeni, postanemo dio mase i kada zaboravimo posjećivati svoj asteroid B-612, nakon mnogo godina, vidjeti ćemo zvijezde u oku nekog djeteta i sjetiti ćemo se šta smo bili prije nego što nam je svijet rekao šta treba da budemo.

Ali, ipak, negdje duboko u nama, još se nalazimo oni mi bez ikakvih kalupa ili ograničenja, slobodni da sanjamo. I bez obzira koliko je vremena prošlo, ili koliko je kratak bio trenutak u kome je naš pogled bio uperen ka zvijezdama, mi ćemo uvijek biti oni mi u čijim su se očima ogledale zvijezde. Naši snovi, prve pjesme, ljubavi i ambicije zauvijek će ostati ispisani na zvijezdama.

Alma Međedović

Gimnazija „Meša Selimović“, Tuzla

Mentor: prof. Mirha Dervišefendić

„I U OVO DOBA TREBA NAM SVETLOST“

Zar si sumnjao da ćemo se danas okupiti i slediti tvoje tragove ?
Sveti Savo, prosvetitelju naš, hvala ti na ovom iskušenju i na veri koji imaš u nas, tvoje učenike. Hvala ti jer si znao bolje nego i mi sami da nećemo ugasiti plamen ljubavi koji svezvremenski tinja u svetlu dobra i dozvoliti našem srcu da zaboravi jednog od najvažnijih pojedinaca, stub srpske kulturne i moralne svesti.

U ovoj školi, Sveti Savo, uče me da u mraku osluškujem i mudrošću tražim svetlost, a da na svetlosti dana govorim jasno i glasno. Učim da budem svetlost svetlu. Uče me šapati istorije iz ovih zidova da ne preizam od senki, već uočim stvarni lik svega i verujem. U mojoj Gimnaziji, Svetitelju naš, uče me ljubavi i praštanju, ljudskosti i milosti. Pamtim kako se kroz život ide širom otvorenih očiju i slobodnim srcem.

Vetar nosi pepeo, ali ostavlja žar. Živimo zato što je vatra u nama jača od one oko nas. Odatle i potiče svetlost. Svetlost za sve naše usklike, molitve, želje. Svetlost koju si nam, Sveti Savo, ostavio u večni amanet.

I Platon je govorio da je prirodno polazište svakog ljudskog života slepilo. U tom mraku postalo je i suviše zagušljivo. Na trenutak! Da, na trenutak samo! Jer, dragi Sveti Savo, kako si nas naučio, ne postoji količina mraka koja može ugasiti plamičak sveće znanja i vere. Danas smo ovde, opet ponosni i jaki pred tobom, ne zaboravljajući na svetlost koja se širila iz Rasa, preko Svete Gore, a koja danas čini oreol srpske duhovnosti. Jer kao što si govorio, i u ovo doba nam treba svetlost.

I sam znaš da nema nevidljivog, ima samo nemoćnih očiju. Ali, životni učitelju, uspeli smo da razdvojimo svetlost od tame, istinu od privida, da stvorimo smisao lepote življenja kroz najvažniju lekciju života. U dobru i u zlu. U vremenu i nevremenu; znanje ne gori! Znanje je vatra koja ne guta, već oplemenjuje. Znanje je glad koja guši rušilački plamen, a rađa iskre žudnje za novim saznanjima.

Hvala ti jer ti nisi sumnjao da ćemo i danas biti uz tebe!

Napomena: *Obraćanje svetitelju na dan školske slave, nedugo nakon podmetnutog požara u jednoj od najstarijih srpskih gimnazija.*

Maša Marković

Prva kragujevačka gimnazija Kragujevac

Mentor: prof. Mario Badjuk

КАРЛ МАРКС – ФИЛОСОФ КОЈИ ЈЕ ОДБИЈАО ДА БУДЕ ФИЛОСОФ

*Поводом 200 година од рођења Карла Маркса
(1818-1883)*

Маркс је био философ. Као Хегелов ученик, спадао је у младо-хегеловце, окупљене око тзв. „Доктор-клуба“, коме су припадали млади интелектуалци, пре свега доктори философије. Управо под њиховим утицајем Маркс је напустио студије права и посветио се философији. Његова докторска дисертација, „Разлика између Демокритове и Епикурове философије природе“ и звање доктора философије, свакако сведоче о његовом изузетном разумевању филозофских проблема. Ако додамо и то да је преводио са старогрчког и латинског (Аристотелову „Реторику“, римског историчара, правника и ретора Тацита, као и римског песника Овидија), да је поред свог матерњег немачког језика, знао италијански и енглески, онда свакако пред собом имамо једног од најдаровитијих философа XIX века.

С друге стране, он није наставио традицију својих претходника у немачкој философији од Канта до Хегела који су углавном били универзитетски професори, већ је започео да се бави друштвено ангажованим новинарством (као уредник „Рајнских новина“), да би затим свој политички ангажман остварио као један од вођа међународног радничког покрета, оснивајући са својим пријатељима „Прву интернационалу“. Због тога нам Маркс и није оставио филозофска дела у правом смислу речи. Зато о његовој философији сазнајемо из осталих његових дела („Рани радови“, „Економско-филозофски рукописи“, „Тезе о Фојербаху“) које је штампао његов пријатељ Фридрих Енгелс.

Читајући их, чини се да је главна Марксова преокупација у философији углавном била – обрачун са традиционалном философијом. У том смислу, он се може сместити међу философе чији је значај управо у томе што су критички разматрали своје филозофске претходнике. Није чудо што су му дела Френсис Бекона била омиљено штиво. Бекон, највеће име ренесансне философије, желео

је да изврши велику обнову свих наука, како је требало и да гласи наслов његовог дела – *Magna instauratio*. Међутим, као ни Маркс ни Бекон није довршио своје философско дело. Написао је само два поглавља, која су објављена под насловима „Нова Атлантида” и „Нови Органон”. Из наслова се може запазити да је Бекон био добар познавалац Антике, пре свега Платона и Аристотела. Уједно, његов предмет критике била је античка и средњовековна, односно схоластичка философија и наука. За Бекона, оне су биле обично цепидлачење доконих људи, вођено аристотеловим схватањем да философија и наука требају да буду „знање ради самог знања”, чији је циљ оплемењивање и уздизање људске душе онога ко се њима бави. Насупрот томе, Бекон сматра да философија и наука треба да буду вођене максимом „Знање је моћ” (engl: *knowledge is power*; lat: *scientia potentia est*). Та моћ треба да буде моћ овладавања природом. Управо због тога, стару аристотеловску дедуктивну логику (од општег ка посебном) треба заменити индуктивном логиком (од посебног ка општем). То је значило развитак нове, научне, индуктивне, емпиријске или експерименталне методе.

Тако је и Маркс, у својој чувеној једанаестој тези о Фојербаху („Философи су свет само различито тумачили, али ради се о томе да се он измени”) без изузетка, све дотадашње философе окарактерисао као тумаче, неспособне да промене тадашњи свет и да остваре некакво ново „људско друштво” или „подруштвољено човечанство”, како је он то назвао у десетој тези о Фојербаху („Становиште старог материјализма је „грађанско” друштво; становиште новог је људско друштво или подруштвољено човечанство”).

Али, оно што је Маркс замерао философима, да су само тумачи или интерпретатори, у ствари је једна од основних философских метода – херменеутичка метода или метода интерпретације. Шта у ствари Маркс очекује од философије? Одговор на то питање дао је Марксов пријатељ и сарадник, Енгелс, у делу „Лудвиг Фојербах и крај класичне немачке философије”, у којој су штампане и Марксове „Тезе о Фојербаху”. У том делу, написаном после Марксове смрти, Енгелс каже да га је објавио како би објаснио свој и Марксов однос према Хегеловој философији („од које су полазили и са којом су се растали”), јер то њих двојица никада раније нису чинили, бар не „опширно и систематски”. Фојербах је само спона између Хегеловог панлогизма (схватања да је читав свет и све што се у њему дешава само резултат развоја светског духа, логоса или идеје, што је изражено у Хегеловој реченици: „Све што је стварно, умно је и све што је умно, стварно је”) и Марковог и Енгелсовог материјалистичког схватања историје (заснованог пре свега на законитостима економског развоја). То схватање је у ствари оно чувено изокретање Хегела на ноге, јер Хегелова философија – идеализам – наводно стоји на глави (идеја), а не на ногама (материја). Задржавајући Хегелов дија-

лектички метод (теза – анти-теза – синтеза), Маркс и Енгелс то дијалектичко само-кретање идеје, тумаче и као процес развоја људског друштва проласком кроз различите друштвено-економске формације (робовласиштво, феудализам, капитализам). У сваком од тих друштвено-економских формација (теза) рађа се и узрок њене пропасти (антитеза), а онда се из пепела старог рађа нова друштвено-економска формација (синтеза). Нпр. као што су власници капитала, (буржоазија), помоћу индустрије, конкуренције и светског тржишта, разорили феудални поредак, то исто очекује, према Марксу и Енгелсу, и сам капитализам. Та нова снага која ће срушити капиталистичке односе требало би да буде пролетеријат, радничка класа, којој за то треба да послужи управо нова материјалистичка философија или „дијалектички материјализам“, како су касније говорили њихови настављачи – марксисти – од којих су се често и њих двојица ограђивали, тврдећи да они сами нису марксисти.

Марксу свакако треба одати признање за његове анализе грађанског друштва и капиталистичких односа. Међутим, његова мисао садржи и значајан утопијски моменат. То су делови у којима се он бави футурологијом, предвиђајући стварање бескласног друштва – комунизма – у коме ће сви „радити према властитим могућностима, а зарађивати колико им је потребно“, а што је за собом повлачило и идеолошку и политичку употребу, чак и злоупотребу те утопије. Од 1917. постојале су и постоје државе у којима је та Марксова утопија важила као званична државна идеологија. Требало би на крају изнети и Енгелсово мишљење о томе, управо из дела „Лудвиг Фојербах и крај класичне немачке философије“: „Савршено друштво, савршена држава – то су ствари које могу постојати само у машти. Напротив, сви историјски пореци који се рађају један за другим само су пролазни ступњевы у бескрајном току развоја људског друштва од нижег ка вишем“. Код Маркса и Енгелса се свакако осећа велики утицај идеје прогреса, развијене у делима философа позитивизма, Огист Конта и Херберт Спенсера, али пре свега Хегелове философије. Ако Хегел можда и није, како каже Енгелс, изложио на тај „материјалистички“ начин процес развоја људских друштава, ипак је то нужан закључак из његовог дијалектичког метода. Ако је тако, онда су и Маркс и Енгелс заправо применили стари херменеутички принцип да је аутора неког текста могуће разумети, тумачити или интерпретирати боље него што је он сам себе могао да разуме. Тако су се и њих двојица прикључили свим оним философима, које је Маркс критиковао, а који су свет само различито интерпретирали или тумачили.

Невена Јаћимовић

Гимназија, Врњачка Бања
Ментор: мр Драгослав Ђуровић

ПИСМО

Шта је срећа? Осмијех, загрљај, сунце, природа, или можда небо пуно звијезда гдје свака припада некоме? Шта је срећа, питам се?

Мене срећним чине мале ствари. Једноставне, ситне ствари које су за мене тако битне и велике. Такав је био онај момент када сам те угледао. Стајао си на улазу са дугачком огрлицом у рукама и позвао ме. Позвао ме милим гласом и дао ми до знања да си ти мој нови газда, а ја твој нови љубимац. Било је то дивно сазнање које ме је натјерало да потрчим и станем покрај свог новог власника. Да станем покрај тебе, добри човјече. Не могу ти описати колико сам био срећан када сам дошао твојој кући, када сам ушао у свој будући, топли дом.

Није требало много времена да се навикнем на нову кућу, другојачији и бољи живот, али и на тебе, добри човјече. Научио сам када треба да те пустим на миру и одем у свој кутак, а када треба да дођем и сједнем крај тебе. Схватио сам да волиш да будем добар, миран и послушан пас. Питаш се зашто себе називам псом кад ме ти ниси никад тако звао. Добри мој човјече, немој мислити да је мени живот био бајан и лијеп као што је био са тобом. Мој је живот био мрачан попут свих оних улица којима сам тумарао и неуморно тражио мало хране, тек толико да не умрем од глади. Онда си ти дошао као свјетлост у тами и помогао ми. Због тога желим да ти се захвалим.

Хвала ти за све. Од момента када сам те угледао, знао сам да ћемо се лијепо слагати. Захваљујем ти и за пажњу коју си ми пружио за све ове године које су тако брзо прохујале уз твоју бескрајну љубав. Мислиш да не знам колико си тужан био када сам се разболио? Мислиш да је било теже теби него мени што сагледао твоје сузне очи што посматрају док ми превијају рану на леђима? Вараш се, добри човјече. Не знаш колико сам патио када си ти био на послу и када би ме оставио самог у стану. У том стану који је био празан, тужан и мрачан без тебе. Мислиш ли да нисам примијетио да би ти понекад било досадно и напорно да ме изведеш у шетњу, да ме помазиш или четкаш? Јесам, примијетио сам. Ја сам ту равнодушност приписивао твом расположењу. Знао да ћеш покушати да мени, или пак себи, објасниш зашто је било тако. Не мучи се, добри мој газда. Ја ћу тебе увијек вољети и за мене ћеш увијек бити један једини на свијету.

ОГЛЕДАЛО

Јеси ли свјестан колико задовољство ми је причињавао разговор са тобом? Вјероватно мислиш да те ништа нијесам разумио. Гријешеш, добри човјече. Сваку твоју ријеч сам понављао у себи. Понекад би ми било жао што не могу да говорим. Тада сам схватио да је права вриједност у слушању и ћутању. Ћутању које је било гласније од свега.

Сјећаш ли се када сам први пут ставио шапу на твоју руку? Било је то једне зимске вечери када си плакао. Не знам зашто, али ти си био толико тужан да ми се срце стегло. Нијесам знао шта да урадим. Тада сам се сјетио једног филма у коме човјек потапше по раменима оног уплаканог и све буде добро. Помислио сам да ће и с тобом бити исти случај, иако ја у тијелу нијесам човјек, али у души можда јесам. Упркос томе што нијесам могао пружити шапу до твојих рамена, нијесам одустао. Ставио сам је на твоју руку и видео да си се осмијехнуо. Био је то један искрени осмијех који ме је учинио бескрајно срећним. Толико срећним да сам, чини ми, се могао скочити до неба и узети једну сјајну звијездицу само за тебе. За тебе, племенити човјече.

Колико је већ времена прошло откад не ходамо истим стазама? Дан, мјесец или година? Ти се вјероватно сјећаш јер живиш у свијету у коме влада вријеме. Ја се не сјећам, јер сам живио у свијету у ком постојиш само ти. Назвао сам те срећа јер за друго име нијесам знао. И тако ће увијек бити.

Најда Бучан

Гимназија „Слободан Шкеровић“, Подгорица
Ментор: проф. Марко Спаић

ZAVIČAJU, ŽELIM DA TI KAŽEM...

Tog dana kad sam rođen, poklonio si mi prvi dah i zauvek postao moj. Kako sam rastao, rasla je i moja ljubav prema tebi. U mom oku nastanilo se plavetnilo tvog neba i zelenilo brda. Zar nisam tvoj sin, zavičaju moj?

Ponekad od starijih slušam priču o tebi. Kažu mi da si u početku bio krasan i malen grad. Da su se svi ljudi između sebe poznavali i da su vladali sloga i mir. Tebe krase najljepši cvetovi, to su devojačke dimije i šamije naših nana. Vredne ruke naših mladih, ali i starijih zanatlija sve više ukrašavaju naš šeher. Naučio sam kako se brani i čuva svoje. Ono što čuva tvoju snagu i nepokornost je dobrota tvojih ljudi. Ovde ostajemo i tu trajemo. Otkrio sam da je svet velik i da ima gradova, možda lepših od tebe. Ali šta вреди ta lepota, kad nije moja. Gde može kao ovde zamirisati beli bagrem i plavi jorgovan? Zar ima slađeg zalagaja od zalagaja žita kojeg rađa moja zemlja. Zato se meni od tebe ne rastaje! Mogu otići daleko i ostati dugo. Sve dok te ne poželim. A onda upitam svoje srce: „Srce moje, jesi li se pozelelo svog rodnog mesta?” Srce tad zaigra jer se seti tog zemaljskog kutka, gde vode pevaju kad huče, gde ptice pričaju s oblacima iznad njega i pozdravljaju svaki livadski cvetić. I tada požurim svom divu! Ne znam ko od nas dvojice više raširi svoje ruke. Onda ga pogledom zagrlim, a znam da i on grli mene.

Zavičaju moj, želim ti nešto reći i otkriti skriveno mesto gde te čuvam. To će biti naša tajna. Proviri u moje srce i saznaćeš da si u njemu večiti gost.

Emin Biševac

Gimnazija, Novi Pazar

Mentor: prof. Esma Nuhović

ŽIVOT

Koliko god da smo mladi, neiskusni, možda naivni po mišljenju starijih, ipak je naše poimanje života mnogo složenije nego što se to njima čini.

Ponekad mi se učini da je sve nepravedno, da su ljudi zli i da je mnogo toga što se dešava usmjereno protiv mene. U takvim trenucima pomislim na neke loše stvari i situacije koje su mi se desile u životu. Tada sam ljuta, tužna i usamljena. Mnogo osjećanja se sabijaju u jedno i pucam u sebi, a da nikome ne zatražim pomoć i ruku spasa. I tada sam nesigurna u sebe. I muči me jedno pitanje: Šta je život? Postavljala sam isto pitanje odraslima, ali mi ni oni nijesu dali potpuni odgovor.

Neki ljudi misle da živimo da bismo na kraju umrli, neki misle da je život dar i da od nas zavisi kakav će biti. Neki da je život igra i samo ako ga tako shvatimo možemo srećno da ga proživimo. Neki da je život scena i da smo mi glumci na njoj. Svi su na neki način u pravu, ali ono što misle je samo donekle tačno, jer niko ne zna što je prava istina.

Život je put stalne borbe, sazrijevanja, traganja, staza puna iskušenja, padanja i ustajanja. Jedno od tih iskušenja je ljubav i prijateljstvo, zatim novac i moć, borba i opstanak i još mnogo toga.

Nemaju samo odrasli probleme. Imamo ih i mi. Samo ne znamo kako se suočiti i izboriti sa njima, jednostavno bježimo od njih i od svega što nas okružuje. Ali kad tad nas sve stigne... Onda mislimo da je to najteže što nam se u životu dogodilo i da rješenje ne postoji.

Ali ima rješenja za sve, jer sve se u životu dešava iz nekog razloga. Na našu sreću, sve te muke ne traju dugo, jer imamo porodicu koja je tu i pruža nam svu radost ovoga svijeta.

Tada shvatim da sam izuzetno srećna i zadovoljna i da je čovjek srećan onoliko koliko on zeli da bude.

Ja se radujem životu i živim ga u skladu sa svojim godinama. Možda bi moglo bolje i više, ali mi moje godine nijesu tijesne, niti mi smetaju da budem jedno veoma srećno dijete.

Anđela Miljenović

Srednja stručna škola Cetinje
Mentor: prof. Ivana Mitrović

„НИЈЕДАН ЧОВЈЕК НИЈЕ ДОВОЉНО ПАМЕТАН” (МЕША СЕЛИМОВИЋ)

Сунце је увијек било драже човјеку јер тјера таму и открива нам све оно невидљиво и тајновито. Разоткрива стварност и брише границе незнања, дајући човјеку увид у реалну слику. Али, сунце не открива баш све. Душа, мисли, емоције, снови... сви они остају скривени дубоко у једном људском бићу.

Људски живот, вез оивичен наљепшим нитима седефастог конца, испуњен је доживљајима, успонима и падовима. Уникатна и јединствена прича коју тка сваки човјек. Често се деси да нам то није довољно и залазимо у мрачна мјеста гдје наше сунце не сија и одлазимо у туђе приче надајући се да ћемо тамо наћи оно за чим трагамо, а заборављамо да се то налази у нама самима. Бавимо се туђим животима, слијепи и несвјесни свих околности које су ту особу довеле баш на ту животну страницу и правимо се паметни, као да знамо сва претходна поглавља. Али ипак, то нас и чини људима - смјена ноћи и дана, среће и туге, осмијеха и суза. Нико од нас није довољно паметан да зна све тајне живота, ничија секара знања није препуна да се закључати не може и на путу поплочаном успјесима, срећом, задовољством наиђемо и на тугу, огријешимо се о дјетелину с четири листа, нехотично ју повриједивши... и идемо, корачамо, хрлимо. Али гдје? Лутајући, у вртлогу живота често тражимо сами себе, одлутамо и на путеве којима други кроче, све с циљем да схватимо да се истинска љепота и срећа налази у нама самима. Ту су и наше грешке, погрешне и лоше одлуке, али и њих треба узимати само као поуку која ће уобличити наш живот у причу са сретним крајем.

Тежимо да се прво позабавимо властитом душом, својим грешкама и одлукама, својом памећу. Испричајмо своју причу, стварајући свој властити свијет, прије него што закорачимо у непознато поглавље туђег живота у којем мислимо да је кључ. Паметном инсану не треба много...

Ламија Алић

Гимназија „Исмет Мујезиновић“, Тузла
Ментор: проф. Мајда Шврака

СЛОВО ЉУБВЕ У 21. ВЕКУ

Часни српски народе,

Обраћам Ти се као поносни носилац имена Твога и као син Твој. У мени крв тече синова Твојих. Све часнији до часнијег, те себи за право дајем да Ти се обратим у часу привременог спокојства. У свом обраћању нисам сам. Иза мене стоје нације, очеви и кроз моју руку и мастило се обраћају чеду свом.

Народе, српски роде, сећаш ли се рођења свог? У старог века колевци си одрастао. Од старих народа си се животу учио. Буди им захвалан и сећај их се! Немој заборавити ромејски народ из земље православне. Он Ти је показао пут ка Богу и научио Те православљу. Немој заборавити културу ни обичаје паганске. Они су Те до времена Сеобе сачували. Битан ли Ти је први отац? Отац нације? Ако јесте, слави га! А династија најпознатија – Немањићи? Чувај и њу и задужбине њине. Опет Те питам, сећаш ли се прве несрећне погибије српске властеле, племства, а и обичног народа? Да... Марицу не смеш заборавити. Грехота је.

Осврнимо се на модеран српски народ. На Србина данашњег века. Види ли он праву вредност своју? Види ли слогу, братство и љубав која је настала тешком прошлошћу? Заборавило се да ми имамо оно што други народи немају. Ми смо ближи срцем, душом, страдалима и међусобним дугом једни другима но други народи. Свети цар Лазар поред мене стаде и прстом ми на хартију показује. Вели: „Подсети децу моју на речи које сам на свети српски дан – Видовдан поручио душманину, али и њима“. Лазар је рекао: „Твој је пораз у томе, Бајазите, што не видиш у чему је наша победа“. Нема потребе да питам. Сећаш се Ти зулума добро. Пао си под ропство чизме османлијске. Друге сорте народа (замисли, и они се људи зову) прихвате судбину вечитог роба. Знаш и сам да ниси један од њих. На челу си оних који су кости оставили за овоземаљску слободу. О њој се једино и бринеш, јер нам је Лазар обезбедио ону небеску. Лио си мора и океане крви за слободу. Велики вожд Карађорђе извлачи свечано сабљу из корица и каже мени: „Боље умрети него носити окове ропства, без надежде икада ослободити их се“. Ево, пишем Ти и то.

Успео си се окова ропства ослободити, свргнуо си душманина, али слобода Те је много коштала. Колико је само поносних синова Твојих дало животе за слободу Твоју! Ти си народ који цео свет препознаје по вечној црнини. Алфонс де Ламартин, још један од многих нације српске очева, када је видео Ћеле-кулу, рече: „Нека Срби сачувају овај споменик! Он ће научити њихову децу шта вреди независност једног народа, показујући им по какву су их цену платили њихови очеви“. Интересантно како некистранци могу бити већи Срби но ми сами. Ту се, иза леђа мојих, загрлише војвода Синђелић и Ламартин.

Обилазиш ли, српски брате, гробље јуначко које се Зејтинлик зове? Тамо леже они, нације чувари, дедови модерног Србина. Мариш ли, унуче њихово, за мошти њихове? Тамо стоје и речи Војислава Илића Млађег:

*Благо поштомсџву шћо за њима жали,
Јер они беху: њонос своје роду.
Благо и њима јер су славно њали
За Отаџбину, Краља и Слободу.*

Душан Васиљев је знао што и они. Оно што су снивали... у сну и на јави. Рекао је шта је најслађи српски сан: „Домовина, то су сви наши снови“. Унуче заборавно, да ли ћеш земљи помоћи? Земљи у којој леже преци твоји. Они спавају и чврсто сањају. А знаш ли кога? Тебе у слободи. „Наша је земља безнадежан случај“, кажеш? Строги отац твој, Мишић Живојин се зове, командује: „Ко сме, тај може, ко не зна за страх тај иде напред“. Нећеш ти, Србине садашњи, да послушаш. Фини те отац, Алекса Шантић му је име, подсећа да и мајку имаш... мајку Отаџбину:

*Не дајте сузи да јој с ока легне,
Враћите се њојзи у наручју света,
Живите зајо да можете мријети
На њеном њољу гдје вас слава срећа.*

Чика Пашић чињеницу пуну прекора износи и поздраве ти шаље: „Срби јесу мали народ, али већег између Беча и Цариграда немамо“. Највећи те Србин, отац нације српске, др Рудолф Арчибалд Рајс критикује, у нади да ћеш бити вредан палих ти дедова. Треба да се клониш западњачког идеала на који те Рајс упозорава: „Савремени младић сматра да није његово да обезбеђује живот држави, него да је држава дужна да њему прибави све како би он могао да води што је могуће пријатнији живот. За њега је држава права крава музара“. Извлачи се, сине мој, из те западњачке реке, док још ниси у њу дубоко заронио.

ОГЛЕДАЛО

Часни народе, српски роде, породицо моја. Очеви моји, мила мати моја, Отаџбином звана, стрпљиво сачекавши да до речи дође, руски патријарх Алексеј II ме за руку узе и рече ми да ја, тј. народ српски, не може опстати без осећања које се патриотизмом зове. Пише он, уместо мене, као Божији изасланик: „Патриотизам је осећање које чини народ и сваког појединца одговорним за живот земље. Ако ја не мислим о свом народу, ја немам дом, немам породицу, немам корене“.

Вељко Сворцан

Гимназија „Исидора Секулић“ Нови Сад
Ментор: др Светлана Торњански-Брашњовић

ОТУЂЕЊЕ НИЈЕ ПАКАО, НЕГО ШАНСА

Други је другом увек непријатељ, верује Маркс. У модерном друштву одређени смо економским односима и својом класном припадношћу. Уз ризик да ову мисао банализујем, морам признати да је не прихватам у целости. Ближе ми је Фојербахово схватање, други човек није само непријатељ, него и наше друго ја. Други није наш апсолутни приоритет, прво или једноставно Ја, али је ипак далеко од непријатеља.

На пример, када дођемо у ситуацију у којој треба одлучити да ли одређену особу треба укључити у наш живот, битно је утврдити да ли она задовољава одређене критеријуме. Ти критеријуми су базирани на нашим потребама или, боље рећи, интересима. Тако да се једна наизглед тако чиста и искрена сцена, као на пример испијање кафе са девојком или момком на првом састанку, лако може протумачити као обострани разговор за посао. Можда на први поглед не изгледа, али када размислимо, природно је да та девојка, скривена иза шоље коју држи у висини лица, док се осмехује потенцијалном будућем партнеру, свесно или несвесно у глави чекира квалитете које тражи, као и назнаке мана које може или не може да поднесе. Све нас покрећу интереси, који морају бити сопствени. И када је интерес неке особе садржан у добробити неке друге, он је и даље интерес те прве особе.

Није отуђење настало у модерном друштву, нити су индустријализација и убрзање живота главни актери тог процеса. Отуђење је процветало чим су племена почела полако да расту у више стадијуме друштва, што се завршило настанком градова. У моменту када човек више није потпуно потиснут колективном свешћу и када почиње да размишља о себи као појединцу, он добија и сопствене потребе, жеље, интересе који су увек мање или више себични, самим тим што су лични.

На пример, индијске касте видим као истински отуђен систем. Друштво у коме одређени положај, класа, новчани статус, дакле ствари које нису у суштини људског бића, имају апсолутни приоритет, називамо алијенираним или отуђеним. Уговорени бракови су можда отуђенији од виртуалне везе, па када је и она заснована на лажима. Тада, баш као и сада, живот појединца натопљен је

ОГЛЕДАЛО

отуђењем. Родимо се, мало касније плачемо за играчкама, које су рекламе усадиле у наше дечије мозгове, а онда се упутимо у другачку авантуру школовања. Научило смо да учимо за бројеве на листовима папира, да би их у одраслом добу имали што више, овога пута у бојама новчаница. Бити себично жедан новца – данас сматрамо за једини вид отуђења. Религију ретко ко препознаје као отуђење, што има смисла обзиром на то да је толико дубоко усађена у нашу бит. Фојербах и Маркса верују да Бог није ништа до персонификације човека. Њему смо приписали три наша основна квалитета: разум, вољу и емоције. Ово одрицање свега што је човек јесте, представља истински темељ отуђења. Али то се, као и све, дешава са разлогом. Да човек сам себе није одредио да буде отуђен, он то једноставно не би ни био.

Бесмислено је мењати систем због добробити људи када схватимо да једини творац система морају бити људи сами. Људи то морају сами учинити. Алијенацију сматрам не само неопходном и природном, него чак и корисном. Бело не би имало своју снагу без црног, па исто тако искрени поступци са добром намером, жртвовање зарад помоћи другима и истински морални поступци добијају своју тежину баш постављени пред позадину безличног капиталистичког света лишеног размишљања о другима. Како знати шта су истински морални поступци? Заборавити на отуђење, значи одбацити онај део себе без кога не можемо ни сазнати овај свет, нити деловати у њему. Отуђење, није само пакао, него и шанса.

Емилија Узелац

Карловачка гимназија, Сремски Карловци

Ментор: др Срђан Дамњановић

УЧЕНИЦИ - АУТОРИ

3. БЕОГРАДСКОГ

ОГЛЕДАЊА

1. Ламија Алић	33. Емил Зенуни
2. Милица Аљетић	34. Лазар Златић
3. Тамара Аралица	35. Лидија Ивановић
4. Џемила Бадић	36. Ана Ивановић
5. Харуна Бандић	37. Јелена Илић
6. Јована Бањанин	38. Зорана Илић
7. Емин Бишевац	39. Невена Јаћимовић
8. Теодора Брајовић	40. Амела Јахић
9. Хелена Будимир	41. Амина Јахић
10. Лазар Букумировић	42. Бојана Јокић
11. Најда Бучан	43. Мустафа Јусуф
12. Димитрије Вељовић	44. Димитрије Карафиловић
13. Алекса Вилић	45. Санида Кашовић
14. Марија Врањеш	46. Душка Киса
15. Вељко Вујић	47. Ана Костић
16. Лука Вуловић	48. Катарина Кривокућа
17. Ђорђе Вучинић	49. Елизабета Лисовенко
18. Натали Грујић	50. Нађа Лукић
19. Софија Дамњановић	51. Лука Лукић
20. Лазар Дашић	52. Петар Лучић
21. Дарја Девеџић	53. Павле Љујућ
22. Николина Дикић	54. Миа Мајерле
23. Анђела Диљевић	55. Александар Марковић
24. Анђела Драгојевић	56. Маша Марковић
25. Душан Драшковић	57. Матеја Мартиновић
26. Ела Дураковић	58. Адам Мартић
27. Душан Ђорић	59. Анастасија Медић
28. Јелена Ђурковић	60. Алма Међедовић
29. Ана Ефендић	61. Елма Мемагић
30. Миа Жабић	62. Асја Мешић
31. Лазар Жиковић	63. Дуња Милановић
32. Витомир Здравковић	64. Тања Милетић
-

ОГЛЕДАЛО

65. Ирина Милетић	95. Милица Спајић
66. Катарина Миловић	96. Теодора Спасојевић
67. Софија Миљатовић	97. Ена Стамболија
68. Анђела Миљеновић	98. Иване Станковић
69. Вељко Недељко Тановић	99. Татјана Старчевић
70. Оливера Ненадовић	100. Михаела Таракчија
71. Мина Николић	101. Маша Тиосављевић
72. Ристо Нинковић	102. Маша Томић
73. Александра Остојић	103. Матеј Трифковић
74. Јована Пантовић	104. Балша Ђеранић
75. Николија Петковић	105. Лејла Ђехић
76. Александра Петров	106. Анђелка Ђосић
77. Александра Петровић	107. Емилија Узелац
78. Даница Петровић	108. Уна Укејновић
79. Тамара Петрушић	109. Иван Филип Ковачевић
80. Богдан Плавшић	110. Нихад Хабибовић
81. Мерјем Плунцевић	111. Лејла Хаџибрахимовић
82. Мирослав Поповић	112. Милица Хрвач
83. Мирјана Радојевић	113. Марин Цапан
84. Маша Радуловић	114. Милана Цвијановић Кајкут
85. Сања Ракановић	115. Лидија Црвенковић
86. Хана Растодер	116. Аднан Црнкић
87. Илма Рашљанин	117. Мина Чеперковић
88. Анђела Риђешић	118. Аделиса Чичкушић
89. Анастасија Рудан	119. Дијана Чуде
90. Тодор Ружић	120. Ђорђе Шапоњић
91. Ана Руњевац	121. Фарук Шахат
92. Вељко Сворцан	122. Марија Шормаз
93. Фахрудин Селимовић	123. Јелена Шпегар
94. Ана Сивић	

ПРОФЕСОРИ - МЕНТОРИ

1. Цехва Ашчић	36. Ружица Медаковић
2. Марио Бадјук	37. Бојана Меловић
3. Елма Бећиревић	38. Мирела Милошевић
4. Радивоје Благојевић	39. Ивана Митровић
5. Гордана Богдановић	40. Ана Михајловић
6. Весна Брала	41. Александра Мишић
7. мр Бранка Љубојевић	42. Јелена Нововић
8. Катарина Брђовић	43. Есма Нуховић
9. Катарина Бугарчић	44. Нина Петровић
10. мр Веселинка Кулаш	45. Биљана Пирвулеску
11. Биљана Вучуровић	46. Зорана Путниковић
12. Биљана Гагић Јевђовић	47. Олгица Рајић
13. Мирјана Гашић	48. Наташа Распоповић
14. Сања Гемаљевић	49. Јелена Ратков
15. Мирха Дервишефендић	50. Миланка Ршумовић
16. мр Драгослав Ђуровић	51. Мирјана Савић Обрадовић
17. Сања Дробњаковић	52. Итана Самарџић
18. Бојана Ербез	53. др Светлана Торњански
19. Јасмина Жујовић	54. Џенана Селимовић
20. Виолета Зечевић	55. Марко Спајић
21. Татјана Илић	56. др Срђан Дамњановић
22. Зорана Јанковић	57. Марија Станичић Михајловић
23. Рада Јовановић	58. Ивана Стељић
24. Бранислава Каран	59. Драгана Стјепановић
25. Марко Кузмановић	60. Кристина Тришић
26. Јелена Мандрапа	61. Милијана Ћосовић
27. др Маја Стокин	62. Душица Урошевић
28. Љиљана Малетин Војводић	63. Марија Црвенко
29. мр Маријана	64. Ениса Џурић
30. Радмила Марић	65. Ана Чакаревић
31. Јелена Марјановић	66. Дамир Шаботић
32. Наташа Марковић Атар	67. Соња Шаковић
33. Александар Марковић	68. Алма Шахбеговић
34. Лана Матијевић	69. Мајда Шврака
35. Ален Матошевић	

ШКОЛЕ

3. БЕОГРАДСКОГ

ОГЛЕДАЊА

1. Шабачка гимназија Шабац
 2. Гимназија Чачак
 3. Гимназија „Милош Савковић” Аранђеловац
 4. Економско трговинска школа Сопот
 5. Гимназије Младеновац
 6. Гимназија Врњачка Бања
 7. Гимназија Нови Пазар
 8. Медреса „Гази Иса- бег” Нови Пазар
 9. Гимназија „Пиво Караматијевић” Нови Варош
 10. Пријепољска гимназија Пријепоље
 11. Прва крагујевачка гимназија Крагујевац
 12. Гимназија „Светозар Марковић” Ниш
 13. Медицинска школа Крушевац
 14. Карловачка гимназија Сремски Карловци
 15. Гимназија „Исидора Секулић” Нови Сад
 16. Гимназије „Вељко Петровић” Сомбор
 17. Економска школа Бања Лука
 18. Гимназија Бањал Лука
 19. Медицинска школа Добој
 20. Гимназија „Филип Вишњић” Бијељина
 21. Гимназија „Јован Дучић” Требиње
 22. Гимназија Бихаћ
 23. Прва гимназија Сарајево
 24. Друга гимназија Сарајево
 25. Гимназија Живинице
 26. Католички школски центар „Свети Фрањо” -
- Опћа гимназија Тузла
 27. Гимназија „Меша Селимовић” Тузла
 28. Гимназија „Исмет Мујезиновић” Тузла
 29. Средња економско трговинска школа Тузла
 30. Мјешовита средња рударска школа Тузла
 31. Српска теоретска гимназија „Доситеј Обрадовић” Темишвар
-

ОГЛЕДАЛО

32. Прва сушачка хрватска гимназија Ријека
33. Гимназија „Андрије Мохоровчић” Ријека
34. Гимназија „Слободан Шкеровић”, Подгорица
35. Средња стручна школа Цетиње
36. Средња ликовна школа „Петар Лубарда” Цетиње
37. Медицинска школа Звездара Београд
38. Школа за дизајн Београд
39. ЕТШ „Раде Кончар” Београд
40. Савремена гимназија Београд
41. III београдска гимназија Београд
42. VI београдска гимназија Београд
43. IX гимназија „Михаило Петровић Алас” Београд
44. XII београдска гимназија Београд
45. XIII београдска гимназија Београд
46. XIV београдска гимназија Београд
47. Математичка гимназија Београд

ЖИРИ

3. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

За поезију:

- Др Светлана Торњански Брашњовић
професорка српског језика и књижевности, Нови Сад
- Весна Којовић
професорка српског језика и књижевности, Београд
- Олгица Рајић
професорка српског језика и књижевности, Београд

За кратку причу:

- Душица Антанасковић
професорка српског језика и књижевности, Београд
- Наташа Марковић Атар
библиотекар, професорка српског језика, Београд
- Драго Тодоровић
новионар и публициста, Фоча

За есеј:

- Милица Шаренац
професорка српског језика и књижевности, Београд
- Давид Карасман
професор филозофије, Ријека
- Жарко Јањић
новионар и публициста, Љубиње

ОГЛЕДАЛО

ЧАСОПИС УЧЕНИКА И ПРОФЕСОРА
СРЕДЊИХ ШКОЛА
из Београда

3. БЕЛЛИСТ

БЕОГРАДСКО ЛИСТАЊЕ
СРЕДЊОШКОЛСКИХ ЛИСТОВА 2017/20178

Конкурс за штампани средњошколски лист-новине и електронску верзију

Србије и региона

На конкурс могу учествовати школе из земаља региона (Црна Гора, Босна и Херцеговина, Република Српска, Хрватска...)

По два примерка издата у школској 2017/2018 новина - листа послати најкасније **до 20. јуна 2018. године** на адресу Радивоје Благојевић, Редакција ОГЛЕДАЛО, Јурија Гагарина 166А/97, 11000 Београд.

Пријаве у **е-форми** на мејл **ogledalo.blagovest@gmail.com**

Стручни жири извршиће избор најбољих листова, доделити по три награде у две категорије, а најуспешнији радови из листа биће штампани у **октобарском броју** часописа **ОГЛЕДАЛО**. Изложба часописа биће отворена у октобру у галерији **КУЛОАР** Математичке гимназије Београд.

У Београду 6. 5. 2018.

www.ogledalo.edu.rs

ОГЛЕДАЛО

Николина Дроњак, Драмска
Технолошка школа Бања Лука
Ментор: проф. Душан Р. Панчић

Часопис **Огледало** одлучио је да сачини ранг-листу средњих школа Србије и региона на основу учешћа у три БЕОГРАДСКА ОГЛЕДАЊА- надметања које организује у три категорије: песма, кратка прича и есеј, и након два Београдска листања средњошколских листова (БЕЛИСТ). У бодовање су укључене награде, похвале, објављени радови и учешће на оба конкурса.

Редакција, на име, жели да охрабри ученике, а и наставнике, да учествују на будућим такмичењима, јер тако доприносе угледу своје школе. Отворени смо, наравно, за све предлоге који ће побољшати одлучивање жирија, зато не оклевајте да нам се јавите.

Редакција **Огледала**

ОГЛЕДАЛОВА РАНГ-ЛИСТА СРЕДЊИХ ШКОЛА

1	Гимназија Јован Дучић Требиње 460 БОДОВА
2	Гимназија Чачак 430 БОДА
3	Карловчка гимназија Сремски Карловци 420 БОДА
4	Зрењанинска гимназија Зрењанин 290 БОДОВА
5	Математичка гимназија Београд 270 БОДОВА
6	Шеста београдска гимназија Београд 270 БОДОВА
7	Гимназија Свети Сава Београд 180 БОДОВА
8	Гимназија Лесковац 170 БОДОВА
9	Гимназија Таковски устанак Горњи Милановац 170 БОДОВА
10	Гимназија Пирот 160 БОДОВА
11	Гимназија Јован Јовановић Змај Нови сад 160 БОДОВА
12	Девета гимназија Михаило Петровић Алас Београд 150 БОДОВА
13	Богословија Светог Петра Дабробосанског Фоча 140 БОДОВА
14	Прва крагујевачка гимназија Крагујевац 120 БОДОВА
15	Економска школа Нада Димић Земун 120 БОДОВА
16	Гимназија Слободан Шкеровић Подгорица 120 БОДОВА
17	Шабачка гимназија Шабац 120 БОДОВА
18	Прва гимназија Марибор 120 БОДОВА
19	Опћа гимназија Свети Франђо Тузла 110 БОДОВА
20	Школа за дизајн Београд 110 БОДОВА

ОГЛЕДАЛО

ОД 21 ДО 30

21	Гимназија Светозар Марковић Нови Сад
22	Филолошка гимназија, Београд
23	Средња економско трговинска школа, Тузла
24	Бехрам-бегова медреса, Тузла
25	Четрнаеста београдска гимназија, Београд
26	Гимназија Бора Станковић Врање
27	Пета београдска гимназија, Београд
28	Гимназија Андрије Мохоровичића Ријека
29	Школа за дизајн, графику и одрживу градњу Сплит
30	Гимназија Бања Лука

ОД 31 ДО 40

31	Средња школа Муса Ћазим Ћатић Кладањ
32	Дванаеста београдска гимназија Београд
33	Медицинска школа Звездара Београд
34	Угоститељско-туристичка школа Ниш
35	Гимназија Светозар Марковић Ниш
36	Митровачка гимназија Сремска Митровица
37	Гимназија Живинице
38	Гимназија Исмет Муџезиновић Тузла
39	Гимназија Жарко Зрењанин Врбас
40	Гимназија Светозар Марковић Суботица

ОГЛЕДАЛО

ОД 41 ДО 60

41	Богословија Свети Сава Београд
42	Гимназија Врњачка Бања
43	Медицинска школа Крушевац
44	Медицинска школа Добој
45	Гимназија Урош Предић Панчево
46	Прва гимназија Сарајево
47	Спортска гимназија Београд
48	Гимназија Градишка
49	Средња стручна школа Цетиње
50	Девета гимназија Загреб
51	Мјешовита средња школа Бановићи
52	ТППШ Деспот Ђурађ Смедерево
53	Гимназија Вук Карацић Лозница
54	Мјешовита средња школа Сребреник
55	Гимназија Сава Шумановић Шид
56	ПБТШ Димитрије Давидовић Земун
57	Економска школа Бања Лука
58	Гимназија Исидора Секулић Нови Сад
59	Гимназија Меша Селимовић Тузла
60	Пожаревачка гимназија Пожаревац

ОГЛЕДАЛО

ОД 61 ДО 80

61	Гимназија Бечеј
62	Гимназија Бихаћ
63	Гимназија Крушевац
64	Гимназија Младеновац
65	Гимназија Нови Пазар
66	Гимназија Свети Сава Пожега
67	Друга гимназија Сарајево
68	Електротехничка школа Раде Кончар Београд
69	Медицинска школа Сестре Нинковић Крагујевац
70	Медреса Гази Иса-бег Нови Пазар
71	Прва београдска гимназија Београд
72	Прва гимназија Стеван Сремац Ниш
73	Прва сушачка хрватска гимназија Ријека
74	Савремена гимназија Београд
75	Средња ликовна школа Петар Лубарда Цетиње
76	СМШ Иван Горан Ковачић Херцег Нови
77	Средња пољопривредна школа Зрењанин
78	СТГ Доситеј Обрадовић Темишвар
79	Техничка школа Смедерево
80	Ужичка гимназија Ужице

ОГЛЕДАЛО

ОД 81 ДО 100

81	Гимназија Бора Станковић Ниш
82	Гимназија Борислав Петров Браца Вршац
83	Гимназија Бранко Радичевић Стара Пазова
84	Гимназија Вуковар
85	Гимназија Прибој
86	Гимназија Пиво Караматијевић Нова Варош
87	Гимназија Танасије Пејовић Пљевља
88	Гимназија Филип Вишњић Бијељина
89	Десета гимназија Михајло Пупин Београд
90	Друга економска школа Београд
91	Економско трговинска школа Паја Маргановић Панчево
92	Економско трговинска школа Сопот
93	Земунска гимназија Земун
94	Медицинска школа Пожаревац
95	Пријепољска гимназија Пријепоље
96	Седма београдска гимназија Београд
97	Средња техничка школа Милева Марић Тител
98	СШЦ Источна Илица Источно Сарајево
99	Средњошколски центар Фоча
100	Тринаеста београдска гимназија Београд

Матија Јевтић: *Паралеле*
Ментор: проф. Горан Реџеџи
Школа за дизајн Београд

БОРБА БЕЗ КРВИ

Шах је велика вода у којој мува може да плива,
а слон да се удави. - Индијска мисао

Иако фасциниран алхемичарском праксом, немам одлучујућу мјеру способности да „тајанствено објасним још тајанственијим”, па о игри шаха као једном од неизбројивих Објављења могу да кажем само нешто историјско, јасно и „објективно”, непарадоксално и веома лично без обзира на то што је шах појава врло херметичке природе. Ово је и признање немоћи појединачног ума да отвори кутију у којој је кључ сјајне узалудности, „несврховитости” и ћутљиве службе неупоредивој пасији. Уосталом, зар се ријечима и може изразити тајанствена снага шаховске игре и неописиви рад утрављан на мапи мозга који рачуна и конбинује, прослављајући и непропадљиву репутацију *Opus Dei*? Шах је шифровано чудо заробљено у нотациони систем потеза који чувају дух хармонично одиграних партија, неконекорисна врста отмијености ума, доколица махараца, гуруа, папа, темплара који се у себи духовно спремају да ослободе огалаћени Христов гроб, монаха, умјетника, научника и усамљеника који гледају и прозиру властиту судбину симболично осликану на 64 црно-бијела поља.

Ко је видео полицијску фотографију коначне усамљености Александра Александровича Аљехина, снимљену у анонимном хотелу у Португалу, видео је слику смрти – симболични израз људске судбине од које се не може побјећи ни у провинцијски хотел „на крају свијета”.

Велики шахист, можда најцјеловитији дар у цијелој историји, првак свијета, главе лако нагнуте ка страни на којој му се јављало срце, сједи у мантилу, у фотељи, глатко зачешљан као да се *сиремао*; на ниском столу, поред непоједеног јела, фигуре на шаховској табли на почетним пољима устремљене једне на друге у готово људској мржњи (фон Клаузевиц : ” У бици, сваки од два непријатељска табора жели да ликује – ето стварног поларитета, јер победа једнога поништава побједу другог”). Смрт се попела на прозор напуштеног шампиона свијета који је побјегао од страве комунистичког режима рођене домовине. Окончала се симболична борба Битеза и Смрти, ријешена као одувијек од Постања (ликовањем Црне госпе.) Потез се не може вратити послије ударца букетом небеских камџија. Мат Аљехиновом бијелом краљу!

Зашто је Бернард Шо вјеровао да је боксерски ринг катедра вистештва? Је ли тиме свјесно занемарио шах као катедру неприкосновеног духа који се супериорно игра судбином и тријумфално комбинује? Као и добра туча у рингу по центлменским правилима - уз дозирану спортску мржњу без које нема борбе нити услова за развој естетизоване битке двојице противника – записани потези великих мајстора шаха чувају дух бесмртних партија моћне и логичне структуре (узгред, они оцртавају и карактер оних који су те потезе оклијевајући вукли, судбоносне и једине). За Роберта Фишера, кулминација партије поклапа се с тренутком кад вођа противникова почне да попушта (тај велики шахист и посвећеник највише је волио, по сопственом признању, управо тај трен кад запази подривеност вође партнера која тек што није покорена). То је моменат просветљења, тријумф боље замисли и тачнијег, савршенијег комбиновања које нипошто није само математичко него и интуитивно у овој тихој али изнутра веома свирепој „борби без крви“, како ју је звао велики, демонички првак свијета др Емануел Ласкер, писац књиге *Психолошки елементи шаховске борбе* – у којој одлучују бољи, неотклоњивији потези – ударци ане фама, ма која привилегија дома, или нешто томе слично и ванстваралачко. Суштина те племените игре духа је апсолутна праведност (Емануел Ласкер: „Шах је једино поње апсолутне правде“), иако и у томе има мане, јер Усуд не допушта савршенство у људским пословима: наиме, предност и овдије има вођа бијелих фигура, јер удара први, који је жријетом то постао.

Да се баве шахом као грозничавом пасијом, посвећенике и посједнуте су спречавали едикти моћника свијета. Папа Бенедикт је вјерницима забранио ту алхемичарску игру која толико узме и подјарми човјека. Бизмарк је грмио испод свог гвозденог оклопа: „Ко хоће да упропасти каријеру елитног официра, нека му да шах у руке“. Шта то толико опасно има у тумарању по лавиринту црно – бијеле симетрије, у страсти лаовачког тражења улаза у јазбину где се крије противник и његова одсудна слабост? Први превасходни, први шампион свијета Виљем Штајниц, који је у високим зрелим годинама, у пароксизму моћи, и самог Бога хулитељски позвао на шаховски дуел – говорио је да „шах није за људе слабе духом“. Зашто се с толико нетрпељивости сузбијало ширење неке друге врсте владалачке моћи, шаховске, њено неспречиво распрострањавање у пољу које се не може омеђити, осим границама духа? Да ли и зато што је партија шаха – као што је вјеровао Аљехин – питање нерава, индивидуалности и самољубља? Та неоцјењиво вриједна својства, наравно, никад нијесу била на цијени владара спољног свијета. Шах јесте специфична акција духовног узнемиравања – зато су га и стизали толики сурови укази и прокрипције. Зашто шах постоји, заиста не знам, као што не знам

због чега је међу нама чичак. Најпростије речено: смисао шаха је у њему самоме (ево нама још једног алхемичара који су ту увјек када се помене шах, овога пута древног Египћанина Мориенуса : „Камен мудрости извучен је из тебе „). Обојица фасцинирани укрштеном и супростављеном енергијом црне и бијеле војске (црна и бјела магија?) на дасци (и Храм Соломонов бјеше попоћен плочицама исте боје и симетрије, зар не?), уроњени у тај хазард духа који се окончава симболичном снрђу Једнога послјије морне „борбе без крви“.

Шах не играју само велики, него и обични смртници који „обдан живе а обноћ запомажу“. Никакав „дневник“ не водим, не знам ни зашто бих „рекреирао“ тренутке пролазнога живота, али сам једном – све неки мутни лов ловећи – међу нотесима нашао и забиљелешку - захвалницу шаху коју наводим дословно, да би остала неокрњена, свакако написана ујутро пошто сам прокрстарио бескрајним пољем несанице. „За Бадње вече 6/7 јануара 1975... нијесам заспао ни секунда, заглављен у апсолутну тјескобу. Шта сам могао да радим у атмосфери нерада, хаоса, безумља? Обратио сам се реду, то јест шаху. Читаве ноћи, фигуре су дјеловале, у партијама које сам анализирао као у бунилу, као успокојавајућа успаванка: све је у њему дух јасноће, логике и врховног Реда. Колико сам им захваљан што су ме одвеле у спокојнији свијет логике и разума, мене који сам – само за тренутак! – изгубио спокојство и храброст“! Послије оваквих ријечи некога ко је озарен озбиљном захвалношћу – сигурно зачетих у некој врсти *elevatio mentis in Deum* – зар бих још морао објашњавати неисказиву личну приврженост шаху као непотрошивој страсти?

Један од најбољих начина да се окрену леђа свијету (а да се при том остане у њему колико је довољно и колико он заслужује) јесте: играти шах, посветити му се. Анимистичка, жива природа његова замјењује и преплаћује бесциљно физичко тумарање и „кретање“ по луталиштима живота. Та темпорална умјетност духа која толико зависи од времена и правремености (и од недостатка времена, такође) тако је истовјетна са „животом“ да се не зна што је стварније: фигуре и дух који их покреће, или сам живот. Уникатност, непоновљивост сваке хармонично одигране партије објезбећује атмосферу лишену понављања као убиствене досаде, тако страшног шаха, које замара сваког човјека од квалитета. Тој магији није одолио ни млади Корзиканац Наполеон Бонапарта: Још се чува шаховски сто од мермера за којим је он играо, ограђен украсним канапом, у париском „Кафеу де ла режанс“! Уосталом, ко и може да одоли том зову шаховских фигура које могу да оживе у игри јасно мандаличне природе (заокружена, дивна цјеловитост умјетнички одигране партије шаха напомиње савршени круг, мандалу, *itago mundi*). Како „објаснити“ такву усклађеност, оркестрираност по-

зиције? Зар није речено: „Највише савршенство мора остати не-савршено, тек тада је његово дејство бескрајно” (Тао- Те Кинг)? Ако је Свети Фрањо из Асизија цијеле седмице могао да живи само од песме црчка, шта раде толики који је не виде и не знају шта је цврчак, а нијесу илуминативни? Тарта-ковер је (у књизи *Tartakover vous parle*) дубоко жалио сваког човјека који не зна шта је шах, то *далеко оћегало* – као да се није упознала мистика љубави!

Заточеници те игре загонетне, шифроване јавности, у којој се добијају невидљиве унутрашње модрице, занесени потезима и комбинацијама које трају записане шаховским хијероглифима као на Хамурабијевом стубу – *колумни*, били су многи, и највећи у човјечанству. Понекад обузети „шаховским слепилом” које је добило своје посебно име (*amaurosis schacchistica*) или просвијетљени вишепотезном студијом видилаца на простору мале шаховске табле на којој се мора поштовати „територијални императив” ратовања, могли би се, у некој врсти забавне синхронологије, сабрати учесници имагинарног алхемичарског турнира под геслом *harmonia microcosmica*. Нека фигуре и талба буду од тисовине, храстовине, липовине, јаворовине, јасеновине. Ево тих случајних синхронизација „партнера” који нијесу живјели заједно сем у духу, у истој заједници ума: Ајнштајн, Нјутн, Аљехин, Спиноза, Да Винчи, Макијавели, Клаузеуц, Роберт Боби Фишер, Морфи, Чехов, Капабланка, Паскал, Волтер, Његош, Бонапарта, Дирер, Гурђијев, Дизраели, Гаус, Толстој, Таљ (резерва: Шекспир). Сви су мртви физички, осим Фишера. Било би то идеално компонован турнир, управљен истим небеским надахнућем које је на леђима једне врста лептира изгравирало чудесну мртвачку главу. Над њим би владао добри дуг бијеле магије. А први учесник тог имагинарног велетурнира, један од опуномоћених инспиратора „јеванђеоске олује” против вјетрова хаоса, Алберт Ајнштајн (онај који је казао да не зна да објасни властиту теорију релативности, али да би је радо одсвирао на виолини), био је увјерен да је у вишепотезној шаховској студији његовог пријатеља Рајта „људски ум најдубље и најдаље допро”. Може ли се за такву похвалу заслуги и генију шаховске игре наћи вјеродостојнији свједок и боља формула, тако да удаљени од временитих, плитких и бесадржајних очитости које су главни непријатељ шаховске игре? Сумњам.

Магијска тријада шаховске игре – отварање, средишњи део, коначница – дословно опонаша распон заљуљаног клатна сваког живота: рођење, успон, крај. Од вируса до галаксије. Вјечно мијењање и дисање позиције, до краја и из потеза у потез, игра се бесконачна партија Витеза и Смрти, с предвидивим исходом. И томе учи шах, тај тихи васпитач воље, духа, карактера – својим универзалистичким језиком који оличава гесло шахиста *Gens una sumus*. Један смо род? Несумњиво, ако је и кад је ријеч о шахистима.

Шах овладава својим магијским начином, све прожима, зато што се на сваком пољу табле бије сурова, бескрвна битка руђења гравитационог средишта противникове позиције. О прожетости живота и шаха – разлика међу њима је „само” у томе што је добра шаховска партија правилна и изузетног естетског учинка, а живот је грубо хаотичан и неправиан – свједочио је стари, насмијани, живописни велемајстор из Аргентине, Мигел (Михаел) Најдорф, поријеклом Јеврејин из Пољске: „Играо сам с др Бернштајном и, у сред партије зову ме телефоном. Јавља се нека жена, и каже: *Господине Најдорф, сви ваши су сйрадали у конценйрационом лојору у Европи...* Предам партију, и одем”.

Играјући изгубљену завршницу живота, руски велемајстор Михаил Чигорин је прије једног вијека, пред саму смрт, спалио своју шаховску гарнитуру: тридесет двије фигуре, војску од два краља, двије краљице, четири топа, четири ловца, четири коња- скакача, шеснаест пешака („Пиони су душа шаховске игре”). То је био велемајсторов послједњи потез, који смртно око не може прозрети ни дух обухватити, прије него што ће га Господ неопозиво позвати под бесконачни небески шатор. Тако Чигоринобе спаљене фигуре „пребивају у ватри“, и даље вођене његовим умлрим духом игре која живи од коначница, при том не признавајући коначност. Правило и Ред не могу изгоријети.

Смисао шаха: судар два ума и двије воље

Његоша је у густој цетињској самштини, године 1839, учио шаху и картографији (не би требало неопрезно искључивати те двије мистериозне дјелатности) дезертер из аустријске војске Филип Вуковић Кокотовић, а прије њега и учитељ језика, и шаха и свих умних „доколица“, Француз Антид Жом. Шахом се страшно бавио и његов учитељ Симеон- Симо Милутиновић Сарајлија („Међу прве ти си, Симо, тешко те је назрети, камоли те прочи мимо”), а није случајно ни то што се посвећивао и алхемији, заједно са чудним пијесником из Срема Ђорђем Марковићем Кодером. Као да шах и алхемија пију с истог извора Прапочетка духа.

Вељко Радовић

(Из књиге Меланхолични сајам
ЦИД Подгорица)

OGLEDALO
